

LELKI ELLENÁLLÓ KÉPESSÉG ÉS TÁRSAS MEGISMERÉS AZ INFORMÁCIÓS TÁRSADALOMBAN

A LEZÁRÁS IRÁNTI IGÉNY, A REZILIENCIA ÉS A SZORONGÁS
ÖSSZEFÜGGÉSEINEK VIZSGÁLATA MAGYAR EGYETEMISTA MINTÁN

PORPÁCZI Júlia

Szegedi Tudományegyetem Pszichológia Intézet
porpaczi.julia@gmail.com

HARSÁNYI Szabolcs Gergő

Szegedi Tudományegyetem Pszichológia Intézet
Szociál- és Fejlődépszichológiai Tanszék
tudommar@gmail.com

CSABAI Márta

Szegedi Tudományegyetem Pszichológia Intézet
Személyiség-, Klinikai és Egészségpszichológiai Tanszék
csabaimarta.1@gmail.com

ÖSSZEFOGLALÓ

Háttér és célkitűzések: Az infokommunikációs társadalom technikai, társadalmi, szociális és gazdasági változásainak hatásait vizsgáló kutatások rámutatnak arra, hogy e kor szülőttei más-hogy látják a világot és máshogy gondolkodnak, továbbá más szociális, érzelmi, megküzdési és problémamegoldási mintázatokat sajátítanak el, mint elődeik nemzedéke (Csepeli, 2003; Prensky, 2001; Ritter, Fábíán, Pillók és Hoyer, 2004; Tari, 2010; Tóth-Mózer, 2013). Munkánk fókuszában e kutatások mentén a rugalmas ellenálláshoz, a szorongáshoz, valamint az egyénilag eltérő információfeldolgozási folyamatok egyes komponenseihez kapcsolódó komplex összefüggések vizsgálata állt, a digitális generáció mintáján. Kutatásunk célja annak feltérképezése, hogy az Y és Z generáció – azaz a hetvenes és kilencvenes évek közepe között születettek, valamint az őket követő nemzedék – mindennapi életére milyen hatást gyakorolnak e személyiségtényezők komplex összefüggései. *Módszerek:* Kutatásunkban 190 fő fiatal felnőtt vett részt (átlagéletkor: 22,74 év), akikkel vonásszorongás-, rezilienciaskálákat vettünk fel, valamint a gondolkodás vizsgálatára a lezárás iránti igény kérdőívet használtuk. *Eredmények:* A fiatal felnőttek mintáján kapott eredmények alapján a szorongás alacsonyabb mértéke a magasabb rezilienciaszinttel és a nyitottabb információfeldolgozási és döntéshozatali

folyamatokkal, valamint bizonytalanságtűrőbb és erősebb döntési preferenciával jellemezhető megismerési stílussal mutat összefüggést.

Kulcsszavak: rugalmas ellenállás, reziliencia, lezárás iránti igény, kognitív stílus, szorongás, Y generáció, Z generáció, információs társadalom, digitális kor, digitális bennszülöttek

BEVEZETŐ

Információs korszak, információs társadalom

A tudományos haladás, és ennek hatására a gazdasági, társadalmi élet, valamint a szociális struktúrák alakulása az elmúlt évszázadig folyamatos, lassú változást mutatott, ezek a változások a mindennapi élet szintjén szintén apránként, évtizedek, időnként évszázadok alatt jelentek meg. Napjainkban, az infokommunikációs paradigmaváltás hatására ezek a folyamatok, változások jelentősen felgyorsultak és nem csupán a tudomány és a gazdaság világát érintik, hanem a hétköznapi életben a szociális és társas normák, attitűdök, gondolkodás és szemléletmód szintjén is megjelennek, befolyásuk azonnali (Ritter et al., 2004). Prensky (2001) ezt az átalakulást szingularitásként összegzi, a XX. század utolsó néhány évtizedében végbemenő digitális robbanás az események olyan láncolatát indította el, ahonnan nincs visszaút.

E változások hatására a digitális kor szülöttei, akik a számítógépek, az internet, online közösségi oldalak, azonnali üzenetváltó programok világában nőttek fel és szocializálódtak, máshogy látják a világot és másképp gondolkodnak, mint az őket megelőző nemzedékek (Csepeli, 2003; Prensky, 2001; Ritter et al., 2004; Tari, 2010; Tóth-Mózer, 2013). Csepeli (2003) egy generáció születését olyan jelentős mértékű társadalmi változások folyamataként írja le, mely hatások következtében ra-

dikálisan megváltozik az a társadalmi, szociális környezet, melybe beleszületnek az adott generáció tagjai. Az infokommunikációs társadalom nemzedékének tagjait Prensky (2001) digitális bennszülöttekként definiálja. Ők azok, akik a digitális világban szocializálódtak és annak termékeit készségszinten alkalmazzák mindennapjaikban. Tari (2010) nyomán a digitális kor szülöttei között is két generációról beszélhetünk, az Y generáció a mai húszas és harmincas korosztály, a Z generáció pedig az őket követő nemzedék. Hazánk mai egyetemista korosztálya a digitális bennszülöttekként leírt Y és Z generáció határmezsgyéjének tagja.

Az egyéni léptékkal gyakran feldolgozhatatlanul gyors és nagy ívű változások hatására kialakult mai világunk „játékszabályai” megváltoztak, az új látásmód létrejötté nem csupán egy-egy tudományos elmélethez kapcsolódik, hanem az információs korban felövő generációkhoz kötődik (Ritter et al., 2004; Tari, 2010). A napjainkat irányító gazdasági és társadalmi hatások, valamint a digitális kultúra elemeivel átítatott szocializációs tér – többek között a nélkülözhetetlen internetkapcsolat, hordozható számítógépek, okostelefonok, folyamatos online üzemmód – eredményeként a digitális bennszülöttek attitűdje, gondolkodásmódja, preferenciái, valamint az információfeldolgozás folyamata eltér elődeikétől (Csepeli, 2003; Prensky, 2001; Ritter et al., 2004; Tari, 2010; Tóth-Mózer, 2013).

A folyamatos technológiai jelenlét hatása a kialakult gondolkodásbeli és információfel-

dolgozási stratégiákra testi szinten is mérhető (Ritter et al., 2004; Small és Vorgan, 2008; Tóth-Mózer, 2013). Small és Vorgan (2008) agyi képalkotó eljárások alkalmazásával kimutatták, hogy az interneten rendszeresen böngészők esetén nagyobb és több agyi régió aktivitás figyelhető meg böngészés közben, összehasonlítva az internetet ritkán vagy egyáltalán nem használókkal (idézi Tóth-Mózer, 2013). Az internet rendszeres használói nagyobb rövid távú memóriával rendelkeznek, valamint a problémamegoldásért és döntéshozatalért felelős agyterületeken is nagyobb aktivitás mutatkozik (Small és Vorgan, 2008; idézi Gyarmathy, 2012). A kutatások nyomán megállapíthatjuk, hogy a digitális bennszülöttek valóban máshogy szűrik és dolgozzák fel az információkat, mint szüleik vagy nagyszüleik generációja (Prensky, 2001; Ritter et al., 2004; Small és Vorgan, 2008; Tóth-Mózer, 2013).

A digitális kor generációi az információs társadalomban

A radikálisan új világba beleszületett információs nemzedék korábitól eltérő habitusa, viselkedésmódja több szintéren is megjelenik. Az Y és Z generáció hozzászokott ahhoz, hogy nagyon gyorsan kap információt és az interneten keresztül szinte azonnal választ kaphat a kérdéseire, így az ismeretek beszerzéséhez szükséges plusz energiabefektetést nem preferálják. Mindemellett kialakult egyfajta ingerfaló magatartás. A megemelkedett ingerküszöb hatására jelen van a folyamatosan új ingerekre való éhség, ami mellett a monotóniatúrás nagyobb kihívást jelent. A Google, YouTube és Facebook korszakban élők jobban kedvelik a képeket, ábrákat, videókat, animációkat, mint a szöveget, hiszen ezek jobban kielégítik a gyors információszerezési igényt. Tipikus és elterjedt jelenség

a szimultán feladatvégzés és feldolgozás (pl. több ablak kezelése a digitális felületeken), valamint a párhuzamosan végzett feladatok közötti figyelemmegosztás és gyakori fókuszpontváltás. Ez a működésmód csapongónak tűnhet, azonban a digitális bennszülöttek számára ez a részben automatikussá vált működésmód nem megterhelő, mivel nem követel meg tőlük rendkívüli odafigyelést (Csepeli, 2003; Prensky, 2001; Small és Vorgan, 2008; Tari, 2010; Tóth-Mózer, 2013).

A tudás és tanulás hangsúlyai áttolódtak. A fiatalabb generációk tagjai a készség szintű, a mindennapok szintjén használható, versenyképes tudás megszerzését részesítik előnyben az „ünnepnap” tudással szemben. Mindezt játékos és nem fáradtságos módon, azonnali megerősítéssel és gyakori jutalmazással, hálózatban, mintegy közösségi tevékenységként. Ez ellentétben áll a korábban bevett, és a hazai oktatásban mai napig alkalmazott gyakorlattal, ahol az elméleti tudásanyag megszerzése fáradtságos úton és egyénileg történik (Prensky, 2001; Tari, 2010; Tóth-Mózer, 2013). A folyamat az emlékezet minőségi csökkentését jelenti, nem maga a tényleges információanyag memorizálása történik meg, hanem az információ elérésének útvonala rögzül (Tari, 2010; Tóth-Mózer, 2013).

Az Y és Z generáció tekintélyhez való viszonya is megváltozott, és ez a változás a tekintélyszemélyek körét is érinti. Mindezek háttérében olyan okokat találhatunk, mint a családok demokratizálódása, a fordított szocializáció, valamint az elektronikus és online felületek közvetítő hatása, melyek a média által felépített példaképeket (celebeket) kínálnak a fiataloknak azonosulási pontként. A referenciaszemélyek már nem családi és tanári körből kerülnek ki. A fiatalokra nagyobb fokú

önállóság jellemző, amit erősít az is, hogy ők az internetnek – a blogoknak, a web 2.0-s felületeken megjelenő kommentelési lehetőségeknek és tetszésnyilvánításnak – köszönhetően az információkat nem csupán befogadják, hanem alakítják, előállítják és véleményezik, aktív résztvevői a cybertérnek. Mindezek veszélyként magukban rejtik a hiteles tájékozási pontok hiányát, a megbízható források nehéz elkülöníthetőségét a hiteltelenektől (Tari, 2010).

A fordított szocializáció folyamata sem könnyíti meg a ma élő generációk, köztük a huszonéves korosztály eligazodását a mindennapok útvesztőjében. Az információs érárt megelőző évtizedekben és évszázadokban a tudás a felnőttek monopóliuma volt, amely tekintélyük alapját jelentette, azonban a digitális robbanással a szocializáció iránya részben megváltozott. A fiatalok kísérletező kedvük, idegrendszerük plaszticitása és újdonságra való nyitottságuk miatt az információs kor adta lehetőségek terén előnybe kerültek az idősebbekkel szemben, és ezen a területen elődeik tanítói lettek. A célérték tudását még mindig a felnőttek birtokolják, azonban eszközérték tekintetében egyértelmű a fiatalok fölénye (Csepeli, 2003).

Életünk hálózatba ágyazottan működik, az internet szinte mindenhol és állandóan jelen van. Ez a sokoldalú összekapcsoltság és a folyamatos online üzemmód lehetővé teszi, hogy az internet segítségével olyan emberek is kapcsolatba lépjenek egymással, akiknek korábban erre lehetőségük sem volt. Ez azt jelenti, hogy akár tényleges érintkezés nélkül is létrejöhetnek személyközi érzések, csoportok tagjaivá válhatunk úgy, hogy a többi taggal hosszú ideig nem találkozunk. Ezek a virtuális közösségek fontos szerepet tölthetnek be a személyiségfejlődésben. Az identitásformálásban fontos funkciója lehet az

online csoportoknak, hiszen a tagok részben kiélhetik intimitásigényüket és különböző szerepekben próbálhatják ki magukat, új készségeket sajátíthatnak el (Csepeli, 2003; Ritter et al., 2004; Tari, 2010).

Jellemző, hogy az ismerősökkel való kapcsolattartás is a digitális felületekre tevődött át, ahol ismerőseink pillanatok alatt elérhetők. Ezek a közvetítő közegek az érzelmek kezelésére is hatást gyakorolnak, hiszen a rossz érzések szinte keletkezésük pillanatában megszüntethetők, míg a digitális vívmányok kora előtt erre nem volt mód, a feszültségek feloldására hosszabb idő után volt lehetőség, ez pedig a magában tartás készségét igényelte, ami valódi megértést és feldolgozást, toleranciát és kifinomultabb konfliktuskezelést eredményezett. Napjaink tendenciája ezzel szemben az azonnali feszültségoldás, azonban a valódi, de időigényesebb lélektani munka megspórolása a személyiség fejlődése szempontjából hátrulütökkel járhat (Tari, 2010).

Az ifjú generációk alkalmazkodása a rohamosan változó világhoz

A digitalizált fogyasztói társadalom keretei között az Y és Z generáció tagjai is biztonságot adó érzelmekre és referenciapontokra vágnak. Ezzel szemben a valóság az, hogy a régi normarendszer felborult, az új, kiforrott viszonyulási pontok pedig hiányoznak. Nem állnak rendelkezésre azok a szabályok és tájékozási pontok, melyek segítenek a fiatal felnőtteknek eligazodni a mindennapokban. A gyors tempóban változó világ nagyfokú szemléletmódbeli, gondolkodásbeli és viselkedésbeli rugalmasságot és alkalmazkodást követel meg (Ritter et al., 2004; Tari, 2010).

Napjainkban igazán aktuális téma, hogy a rendszerváltás után felnőtt, mai egyetemista korosztály tagjainak életében – a felsoroltak hatására – mennyire van jelen a szo-

rongás. Továbbá nehéz élethelyzetben megnyire képesek boldogulni, sikeresen megküzdeni, egyfajta egyensúlyi állapotot megteremteni a megterhelő hatások közepette, illetve a rendelkezésre álló külső és belső erőforrásokat mennyire képesek mozgósítani a megoldás érdekében. Azaz milyen mértékű rugalmas ellenállás, reziliencia jellemzi őket.

Az elmúlt mintegy húsz évben, hazánkban végbemenő társadalmi változások teljesen megváltoztatták az addig kialakult normákat, világlátást és véleményformálást. Kérdés, hogy ezen változások hatására milyen sajátosságok mentén írható le a nagykorúvá vált, illetve húszas éveikben járó fiatal felnőttek információfeldolgozási és döntéskialakítási stratégiája, a megismerés igénye és iránya. A személyiség komplex rendszerén belül ezek a tényezők – szorongás, reziliencia, lezárás iránt igény – közvetlen vagy közvetett módon milyen kapcsolatban állnak egymással. A komplex összefüggések vizsgálatának értelmezéséhez a következőkben e faktorokat részletesen ismertetjük.

Reziliencia

A reziliencia jelensége napjainkra egyre inkább elterjed a köztudatban és a fizika, szociológia, ökológia, valamint közgazdaságtan mellett a pszichológia diszciplínáján belül is kiemelten vizsgált területté vált. Szokolszky és V. Komlósi (2015) úgy határozza meg általánosan e tudományterületeken átívelő jelenséget, mint „sokkhatás esetén megmutató rugalmas ellenálló képesség, amely biztosítja a funkcionális fennmaradást” (Szokolszky és V. Komlósi, 2015: 12). Ez a fajta rugalmasság nem csupán képlekenységként és alakíthatóságként írható le, lényegi meghatározója a dinamikus komplexitás, mely a stabilitás és formálhatóság folytonosan változó kettősét és az ön-újraszerveződés moz-

zanatát is magában foglalja (Szokolszky és V. Komlósi, 2015).

A pszichológia területén eddig nem született egységes definíciója a rezilienciának, de a kapcsolódó kutatások alapján úgy írható le, mint egy sikeres séma, mely lehetővé teszi a boldogulást nehéz, stresszt keltő, és az egyén számára megterhelő körülmények közepette (Ceglédi, 2012; Masten, 1994). A reziliencia a környezeti, biológiai és viselkedéses tényezők viszonyrendszerében értelmezhető, amik folyamatosan kapcsolatban állnak egymással (Szokolszky, Palatinus és Palatinus, 2015). A rugalmas ellenállás tehát többdimenziós jelenség, mely a személyiségtényezők, családi, társas és biológiai környezeti faktorok, etnikai hovatartozás, továbbá a kor és a nem dinamikus kölcsönhatásaként írható le, azaz a rendszer belső és külső adaptációjaként értelmezhető (Ceglédi, 2012; Connor és Davidson 2003; Gy. Kiss, 2012; Masten, Herbers, Cutuli és Lafavor, 2008).

A reziliencia mérésére több skálát is kidolgoztak, azonban többségük nem általánosítható, mivel sem széles körben, sem specifikus populáción nem validálták azokat (Connor és Davidson, 2003). E hiány pótlására dolgozta ki Connor és Davidson (2003) a Connor–Davidson Rezilienciaskálát (Connor–Davidson Resilience Scale) (CD-RISC). A 25 tételből álló önértékelős kérdőív összeállítása során a reziliencia jelenségének megragadására törekedtek a szakemberek (Járai et al., 2015). A kérdőív kialakításához felhasználták többek között a Kobasa-féle (1979) lelki edzettség konstrukció egyes elmeit, Rutter (1985) kutatása nyomán a mások támogatásának elnyerése; biztonságos kötődés másokhoz; énhatékonyság; a stressz erősítő hatása; kontroll; humorérzék; alkalmazkodás a változásokhoz; optimizmus és hit tételeit.

Lyons nyomán (1991) a türelem és a stressz vagy fájdalom elviselésének képessége, Alexander (1998) nyomán pedig a jó szándékú beavatkozásba vetett hit tényezője fogalmazódik meg a skála tételeiben (Connor és Davidson, 2003). A vizsgálat során Járai és munkatársai nyomán (2015) a Connor–Davidson Reziliencia Skála magyar mintán validált, 10 tételű változatát használtam fel.

Szorongás

A szorongás életünk részét képezi, mindenki szembesül vele akár a mindennapi teendők során is. A szorongást kiváltó tényezők sokfélék lehetnek.

A feszültség, nyugtalanság érzése bizonyos időtartamon belül és adott keretek között építő funkciót tölthet be: fokozza a teljesítményt, lehetséges erőforrásként jelenhet meg, továbbá felkészíti a szervezetet az egyén számára negatív kimenetelű vagy kellemetlen események bekövetkezésére, ezáltal megalapozva az elkerülés vagy megküzdés lehetőségét. Azonban bizonyos szinten túl a feszültség állandó jelenléte mind pszichés, mind fizikai szinten megterhelő az egyén számára, ami hosszabb távon testi és lelki problémákat okozhat (Selye, 1976).

Az egyéni félelem és nyugtalanság odáig fokozódhat, hogy az egyénben saját, kialakult helyzete felett kétségbeesett tehetetlenségérzés uralkodik el, azaz kialakul a szorongás érzése (Selye, 1976). Egyénileg eltérő az, hogy ki milyen gyakran él át szorongást a mindennapjaiban, hogy milyen hatást érez szorongatónak, illetve hogyan birkózik meg a kialakult helyzettel és a nyomában fellépő érzésekkel.

E sokszor és sokak által kutatott területen Cattell és Scheier (1963) voltak az első, akik a helyzetből, külső körülményekből adódó szorongást, azaz az állapotsszorongást elkü-

lönítették az egyénben hajlam szinten jelen lévő szorongástól, azaz vonásszorongástól (Sipos, Sipos és Spielberg, 1988). Spielberg (1970) nevéhez köthető az állapot és vonás jellegű szorongás mérésére kidolgozott 20-20 tételből álló Spielberg Vonás- és állapotsszorongás Skála (STAI). Munkánkban e kérdőív magyar mintán validált vonásszorongást mérő szakaszát használtuk fel a szorongásra való hajlam vizsgálatához.

Társas megismerés, avagy a lezárás iránti igény

A társas megismerés, vagy lezárás iránti igény koncepciója a kognitív stílus XX. század eleji kutatásáig nyúlik vissza, egészen az antiszemitizmus és az ideológiai fogékonyság háttérében álló személyiségtényezők kapcsolatának elemzése nyomán, az Adorno nevével fémjelzett tekintélyelvű személyiség vizsgálatáig (Adorno, Frenkel-Brunswick, Levinson és Sanford, 1950; Kruglanski, 2005). A teória kritikus és továbbgondolója, Rokeach (1956) elméletében, a gondolkodási stílus sajátosságának leírásában már megjelenik a nyílt és a zárt gondolkodás kettőse, melynek mérésére Rokeach kifejlesztette a dogmatizmus skálát. Azonban Adorno és munkatársai (1950) megközelítéséhez hasonlóan, még ez az elmélet is magában hordoz egyfajta értékítéletet. A Webster és Kruglanski (1994) által továbbfejlesztett kognitív lezárás igényének koncepciója ezzel szemben értékítéletektől mentesen vizsgálja és jellemzi a gondolkodásmód jellegét (Csanádi, Harsányi és Szabó, 2009; Kruglanski, 2005).

A Kruglanski nevéhez kötődő elképzelés szerint a benyomáskialakítás és információfeldolgozás folyamatában egyéni eltérések ragadhatók meg. Ezt a nem specifikus motívációs igényt lezárás iránti igényként határozták meg. A lezárás iránti igény úgy írható

le, mint kétséges, bizonytalan helyzetekben a további esetlegesen felmerülő kétértelmű tényezők kizárása, ami gyors és határozott döntés által egy biztos álláspont kialakítását eredményezi. Elképzelésük nyomán a specifikus lezárás igénye ezzel szemben többek között az ego-védő, illetve ego-erősítő funkciók szintjén nyilvánul meg (Kruglanski, Atash, De Grada, Mannetti és Pierro, 1997; Porpácz, 2012; Webster és Kruglanski, 1994).

A megközelítés alapján a kognitív lezárás motivációját, tehát az információk befogadásának és feldolgozásának folyamatát, időtartamát, valamint a döntéskialakítás preferenciáját, egyrészt környezeti és helyzeti tényezők – fáradtság, zaj, idői nyomás stb. –, másrészt egyéni faktorok befolyásolják (Kruglanski, Webster és Klem, 1993; Webster és Kruglanski, 1994). E koncepció nyomán a lezárás igénye személyiségdimenzióként ragadható meg, a lezárás irányába való törekvés és annak elkerülése pedig a kontinuum két végpontjának tekinthető. A kognitív lezárás folyamatában megmutatkozó egyéni eltérések mérésére Kruglanski és munkatársai (1993) kidolgozták a 47 tételes Lezárás Iránti Igény Kérdőívet (Need for Closure Scale). A skálán magasabb pontszámot elért személyek erőteljesebb lezárás irányába való törekvése többek között olyan formákban jelenik meg, mint az egységes álláspont előnyben részesítése, a többségi vélemény irányába tett erőfeszítések preferálása, a biztonság, a rend és struktúra, valamint a biztos tudás kialakítására való törekvés (Csanádi et al., 2009; Kruglanski et al., 1993; Porpácz, 2012; Webster és Kruglanski, 1994).

Kruglanski és munkatársai (1993) a Lezárás Iránti Igény Kérdőív 5 aldimenzióját különítik el: rend és szervezettség igénye; kétértelműséggel szembeni ellenérvés; dön-

téskészség, bejósolhatóság igénye, és a zárt gondolkodás. Elképzelésük szerint ezen aldimenziók mentén ragadható meg a lezárás iránti igény, ami egy dimenzióként jellemezhető (Csanádi et al., 2009). A koncepció bírálóinak, Neuberg, Judice és Westnek (1997) megközelítése ezzel szemben, hogy a kérdőív nem egy, hanem legalább két episztemikus motívumot ragad meg. A két konstruktum egyike a struktúra iránti igény, ami egyfajta szisztéma, rendszer kiépítésének vágya, másik a döntéskészség, egy tudatos és határozott vélemény kialakításának az igénye. A szerzők megközelítése szerint tehát két dimenziót mér a kérdőív, aldimenziókat nem különítettek el.

Munkánkban a lezárás iránti igény vizsgálatára a Kruglanski nevéhez köthető Lezárás Iránti Igény Kérdőív Csanádi és munkatársai (2009) által magyar mintán validált változatát, a Lezárási Igény Kérdőívet használtuk fel. A szerzők Kruglanski és munkatársai (1993) megközelítése nyomán szintén elkülönítettek öt alfaktort – rend és szervezettség igénye, döntéskészség, bizonytalansággal szembeni ellenérvés, többszemponúság igénye/kerülése, újdonságkeresés/-kerülés –, azonban bizonyos aldimenziók összetétele egyes esetekben eltér az eredetitől (Csanádi et al., 2009; Porpácz, 2012).

A reziliencia, a szorongás és a kognitív lezárás összefüggései

A napjainkra jellemző dinamikus és állandó változások közepette, valamint az elmúlt 20 év társadalmi, szociális és érzelmi téren megélhető mindennapi életben megjelenő átalakulásai – többek között család, iskola, teljesítmény, tekintélyhez való viszony, információ feldolgozása – a magyar egyetemista korosztály lelki ellenálló képességére és információfeldolgozási mintázatára, valamint

a bizonytalanság nyomán fellépő szorongás szintjére is hatást gyakorolnak (Prensky, 2001; Ritter et al., 2004; Tari, 2010). Munkánkban az említett korosztály körében vizsgáljuk, hogy a lelki ellenálló képesség, azaz az erőforrások felhasználásának, megragadásának, és egy egyensúlyi állapot kialakításának képessége milyen komplex összefüggést mutat az egyéni szorongásszinttel, valamint a véleményformálás és gondolkodásmód egyéni sajátosságaival.

A szorongás szintje és a Connor–Davidson Rezilienciaskálán mért lelki rugalmasság szintje között a szerzők (Connor és Davidson, 2003) közvetlen kapcsolatot mutattak. Megállapították, hogy a szorongás által kiváltott magasabb stressz-szint a CD-RISC skálán elért alacsonyabb pontszámmal mutat kapcsolatot. Campbell-Sills, Coham és Stein (2006) pedig vizsgálatuk során kimutatták, hogy az alacsonyabb szorongásérték a reziliencia magasabb szintjével jár együtt (idézi Járai et al., 2015).

A rugalmas ellenállás és kognitív lezárás igénye közti közvetlen kapcsolat vizsgálata során feltárt eredmények a lezárás iránti igény mint episztemikus motívum és a reziliencia között nem mutattak szignifikáns kapcsolatot, azonban egyes aldimenziók bizonyítottan összefüggést mutatnak a rugalmassággal. A határozott válasz kialakításának az igénye, a többszemponúság, az újdonságra való nyitottság és a bizonytalanság tűrése a reziliencia magasabb fokával mutatott alacsony, szignifikáns kapcsolatot (Porpácz, 2015).

A szorongás és a megismerés igényének közvetlen kapcsolatát vizsgáló kutatások is ismertek. A szorongás a lezárás irányába mozditja a megismerés folyamatát, akár külső fenyegető hatások eredménye, akár személyiségvonás szintjén van jelen (Harsányi, 2014; Kruglanski, 2005; Porpácz, 2015).

Harsányi (2014) kutatta a Lezárási Igény Kérdőíven kapott eredmények és a szorongás összefüggéseit. Vizsgálata nyomán megállapította, hogy a lezárás iránti igény nem, de a kérdőív többi aldimenziója kapcsolatot mutat a szorongással. Eredményei alapján a szorongás a kétértelműséggel szembeni ellenérzéssel, a bejósolhatóság igényével, a rend és szervezethez való igényével és a zárt gondolkodással pozitív, míg a döntéskészséggel negatív kapcsolatot mutat. Neuberg és Newsome (1993) pedig azt állapította meg, hogy a szorongóbb személyre nagyobb struktúra iránti igény jellemző, ami koncepciójuk szerint a nagyobb biztonság utáni vágygal magyarázható (idézi Harsányi, 2014).

HIPOTÉZISEK

A fent leírt összefüggések nyomán a magyar egyetemista mintán végzett kutatás alapján az alábbi összefüggéseket feltételezzük:

Hipotézis: Feltételezzük, hogy a Lezárási Igény Kérdőív nyitottságra vonatkozó alfaktorai (Csanádi et al., 2009) – a bizonytalansággal szembeni ellenérzés, a többszemponúság igénye/kerülése és az újdonságkeresés/-kerülés –, valamint a határozott döntés kialakításának igénye (Csanádi et al., 2009; Neuberg et al., 1997) szignifikáns kapcsolatot mutatnak a reziliencia szintjével (Porpácz, 2015).

Hipotézis: Connor és Davidson (2003), valamint Campbell-Sills és munkatársai (2006) kutatása nyomán feltételezzük, hogy a vonásszorongás szintje és a CD-RISC skálán kapott pontszámok fordított kapcsolatot mutatnak.

Hipotézis: Harsányi (2014) munkája nyomán feltételezzük, hogy a Lezárási Igény Kérdőív rend és szervezethez való tartozás igénye, bizonytalansággal szembeni ellenérzés, többszempontúság igénye/kerülése és újdonságkeresés/-kerülés alfaktorai pozitív, a döntéskészség alfaktora pedig negatív kapcsolatot mutat a szorongás szintjével.

Hipotézis: Neuberg és Newsome (1993) vizsgálata nyomán feltételezzük, hogy Neuberg és munkatársai (1997) koncepciója nyomán a döntéskészség negatív, a struktúra iránti igény pozitív kapcsolatot mutat a szorongás-értékkel.

MÓDSZEREK

Minta

A vizsgálatban összesen 203, 19 és 27 év közötti egyetemista vagy főiskolás hallgató vett részt. A vizsgálati személyek eltérő felsőoktatási intézmények hallgatói. A hiányosan kitöltött kérdőíveket, illetve azokat a tesztet, melyek esetén a Lezárási Igény Kérdőív szociális kívánatosság skáláján kapott pontszáma meghaladta az elfogadható szintet, kihagytuk az elemzésből. Így összesen 190 vizsgálati személy adatait dolgoztuk fel $M = 22,74$, $SD = 2,54$ év.

Vizsgálati eszközök

Az egyéni rugalmasság vizsgálatához a Connor–Davidson Reziliencia Skála (Connor és Davidson, 2003) magyar mintán validált, 10 tételű változatát használtuk fel (Járai et al., 2015). A szerzők a magyar nyelvű kérdőívet, az eredeti kérdőív Campbell-Sills és Stein (2007) által 10 tételűre csökkentett

skála egydimenziós változata nyomán, az eredeti 25 tételű kérdőív itemeit felhasználva hozták létre (Járai et al., 2015).

Az eredeti koncepció alapján a tesztet kitöltők ötfokú Likert-skálán értékelhetik, hogy az adott állítás mennyire vonatkoztatható önmagukra az elmúlt egy hónapban. Ehhez képest jelen vizsgálatban a skála instrukciójában változtatás történt, a vizsgálat résztvevőinek azt kellett értékelniük, hogy az adott állítást általában mennyire tartják önmagára érvényesnek: *Kérjük, jelölje meg minden állításnál, hogy milyen mértékben jellemző Önre az adott kijelentés általában. Fontos tudnia, hogy itt nincsenek „jó” vagy „rossz” válaszok.*

A vonásszorongás értékének vizsgálatára a Spielberger Vonás- és állapotszorongás skála magyar nyelvű, vonásszorongásra vonatkozó 20 tételű kérdőívét alkalmaztuk (Sipos et al., 1988). A résztvevőknek négyfokú Likert-skálán kell jelölniük, hogy az adott állítást általánosan mennyire tartják érvényesnek önmagukra nézve.

A megismerés motivációjának vizsgálatához a 47 tételű, magyar nyelvű Lezárási Igény Kérdőívet használtuk fel (Csanádi et al., 2009). A kérdőívet kitöltő személyek 6 fokú Likert-skálán jelölhetik meg, hogy önmagukra nézve mennyire tartják helytállóknak az állításokat. A 47 tételből 5 item a szociális kívánatosságot méri, amennyiben az ezeken a tételeken elért pontszám meghaladja a 15-öt, úgy az adott egyén kérdőívre adott válaszai nem értelmezhetők. A skála 17 tételű fordított, 25 tételű pedig egyenes módon méri a kognitív lezárási igényét. A Lezárási Igény Kérdőív 43,221 százalékos magyarázott varianciája 5 százalékkal jobbnak bizonyult az eredeti kérdőív varianciaszintjénél (Csanádi et al., 2009).

1. táblázat. A Lezárási Igény Kérdőív mint episztemikus motívumnak, a skála egyes aldimenzióinak (Csanádi et al., 2009) és a neubergi két dimenzióinak (Neuberg et al., 1997), a Connor–Davidson Rezilienciaskála magyar nyelvű változatának, valamint a Spielberg-féle Vonásszorongás Kérdőív (STAI) magyar mintán validált változatának megbízhatósága saját mintán.

Faktorok	Cronbach- α
Lezárási iránti igény (Csanádi et al., 2009)	0,850
Rend és szervezettség igénye (Csanádi et al., 2009)	0,822
Döntéskészség (Csanádi et al., 2009)	0,815
Többszemponúság igénye/kerülése (Csanádi et al., 2009)	0,666
Bizonytalansággal szembeni ellenézés (Csanádi et al., 2009)	0,855
Újdonságkeresés/-kerülés (Csanádi et al., 2009)	0,676
Döntéskészség (Neuberg et al., 1997)	0,815
Struktúra iránti igény (Neuberg et al., 1997)	0,849
Vonásszorongás	0,897
Reziliencia	0,811

A vizsgálat leírása

A kutatás keretében a vizsgálati személyek online felületen összesen három tesztet töltöttek ki: a rugalmas ellenállás szintjét mérő Connor–Davidson Rezilienciaskála 10 tételes magyar nyelvű változatát, a vonásszorongás értékét vizsgáló Spielberg-féle Vonásszorongás kérdőív (STAI) magyar nyelvű változatát és a kognitív lezárási igényét mérő Lezárási Igény Kérdőívet. A tesztek kitöltése 15–25 percet vett igénybe. A skálák kitöltéséhez a résztvevők megkapták a szükséges instrukciókat, tájékoztatást kaptak arról, hogy azonosítható adataik semmilyen formában nem kerülnek nyilvánosságra, az eredmények statisztikai elemzés alapjául szolgálnak. A vizsgálat résztvevői beleegyeztek a vizsgálatba, mely során az etikai szabályoknak megfelelően jártunk el. Az adatfelvétel 2015-ben történt.

EREDMÉNYEK

A kérdőíveken produkált eredmények komplex összefüggéseinek feltérképezése érdekében több eltérő statisztikai módszert is felhasználtunk az elemzés során. Az összefüggések elemzését megelőzően megvizsgáltuk a Lezárási Igény Kérdőív mint episztemikus motívumnak, a skála egyes aldimenzióinak (Csanádi et al., 2009) és a neubergi két dimenzióinak (Neuberg et al., 1997), a Connor–Davidson Rezilienciaskála magyar nyelvű változatának, valamint a Spielberg-féle Vonásszorongás Kérdőív (STAI) magyar mintán validált változatának megbízhatóságát saját mintán. Hair, Black, Babin és Anderson (2009) munkája nyomán, Csanádi és munkatársai (2009) megközelítését követve a megbízhatósági mutató minimum szintjét 0,6-nek tekintettük.

Az *1. táblázatban* ábrázolt eredmények alapján a vizsgált kérdőívek dimenziói és aldimenziói meghaladják a Hair és munkatársai (2009) által meghatározott 0,6-es minimum megbízhatósági szintet, így az egyes

2. táblázat. A reziliencia, a szorongás, valamint a lezárási igény, illetve egyes alfaktorai (Csanádi et al., 2009) és Neuberg és munkatársai (1997) által meghatározott dimenziók összefüggései a korrelációs módszerrel történt elemzés nyomán

	Rend és szervezethez való igény	Döntéskészség	Többszempontúság igénye/kerülése	Bizonytalansággal szembeni ellenérzés	Újdonság-keresés/-kerülés	Lezárási iránti igény	Döntéskészség	Struktúra iránti igény	Szorongás	Reziliencia
	(Csanádi et al., 2009)						(Neuberg et al., 1997)			
Reziliencia		0,448**			-0,278**		0,432**		-0,654**	
Szorongás		-0,506**		0,235**	0,243**		-0,498**			-0,654**

** $p < 0,001$

skálák és a Lezárási Igény Kérdőív aldimenziói megbízhatónak tekinthetők.

A skálák és alszkalák megbízhatóságának vizsgálatát követően korreláció és regresszió módszerével elemeztük a hipotézisekben megfogalmazott állításokat. Hipotéziseink vizsgálatához egyrészt a Pearson-féle korrelációs módszert alkalmaztuk. A kapott eredmények alapján megállapítható, hogy az első hipotézis részben beigazolódott. Az újdonságkerülés $r = -0,278$; $p < 0,001$ (Csanádi et al., 2009) alacsony, negatív irányú kapcsolatot mutat a rugalmas ellenállással, míg a döntéskészség $r = 0,448$; $p < 0,001$ (Csanádi et al., 2009), $r = 0,432$; $p < 0,001$ (Neuberg et al., 1997) közepes erősségű, pozitív kapcsolatot mutatott a rezilienciával. A korreláció mentén vizsgálódva második hipotézisünk is beigazolódott, azaz a vonásszorongás szintje és a CD-RISC skálán kapott pontszámok fordított kapcsolatot mutatnak: $r = -0,654$; $p < 0,001$.

Harmadik és negyedik hipotézisünk szintén részben igazolódott be a korreláció nyomán. Bizonytalansággal szembeni ellenérzés és az újdonságkerülés (Csanádi et al., 2009) $r = 0,235$; $p < 0,001$, $r = 0,243$; $p < 0,001$, alacsony, pozitív irányú összefüggést mutat

a szorongással. Ezzel szemben a döntéskészség mindkét megközelítés nyomán $r = -0,506$; $p < 0,001$ (Csanádi et al., 2009), $r = -0,498$; $p < 0,001$ (Neuberg et al., 1997) közepes, negatív irányú kapcsolatot mutat a szorongással. A korreláció módszerével kapott összefüggéseket a 2. táblázat szemlélteti.

A hipotézisek állításait a korreláció mellett a lineáris regresszió Stepwise módszerével is elemeztük. Feltételezésünk szerint a személyiség komplex rendszerén belül a vizsgált tényezők hatást gyakorolnak egymásra, akár közvetett, akár közvetlen módon. Ezen összefüggések megragadására a Stepwise módszer tűnt a legalkalmasabbnak, mivel a módszer a folyamatos újraértékelés során a gyengébb viszonyokat kiszűrve az erősebb összefüggéseket tartja meg.

Az elemzés két lépésben történt: első fázisában a reziliencia, második részében a vonásszorongás jelent meg függő változóként. Ezekben belül két szakaszt különítünk el mindkét elemzés során: az első szakaszban Csanádi és munkatársai (2009), a második szakaszban Neuberg és munkatársai (1997) megközelítése mentén vizsgáljuk az egyes tényezők komplex összefüggéseit.

A vizsgálat első fázisának első szakaszában a függő változó (reziliencia) mellett a szorongás, kor és Csanádi és munkatársai (2009) vizsgálata nyomán a lezárás iránti igény dimenziója, valamint a Lezárási Igény Kérdőív magyar nyelvű változatának aldimenziói – rend és szervezettség igénye, döntéskészség, bizonytalansággal szembeni ellenérzés, többszempontúság igénye/kerülése, újdonságkeresés/-kerülés – jelentek meg független változóként.

A modell szignifikanciaszintje a következőképp alakult: $F(3, 186) = 55,963$, $MSE = 19,742$; $p < 0,001$, magyarázóereje a populációban: $R^2_{Adj} = 46,6\%$, magyarázóereje a mintán: $R^2 = 47,4\%$. A modell alapján a szorongás közepes, negatív kapcsolatot mutatott a rezilienciával $\beta = -0,554$; $t(186) = -8,936$; $p < 0,001$. A többszempontúság kerülése szintén negatív irányú, alacsony összefüggést eredményezett $\beta = -0,172$; $t(186) = -3,186$; $p < 0,002$, a döntéskészség (Csanádi et al., 2009) pedig alacsony, pozitív irányú kapcsolatot mutatott $\beta = 0,194$; $t(186) = 3,094$; $p < 0,002$ a rezilienciával (3. táblázat).

3. táblázat. A szorongás, a kor és a lezárási igény, illetve egyes alfaktorai (Csanádi et al., 2009) nyomán megjelenő, rezilienciát magyarázó változók a lineáris regresszió Stepwise szelekcióval történt elemzése során

Faktorok	β	t(186)	P
Szorongás	-0,554	-8,936	0,001
Többszempontúság kerülése	-0,172	-3,186	0,002
Döntéskészség	0,194	3,097	0,002

A második szakaszban a függő változó (reziliencia) mellett a szorongás, kor, valamint Neuberg és munkatársai (1997) munkája nyomán a döntéskészség és a struktúra iránti

igény dimenziói jelentek meg független változóként.

A modell szignifikanciaszintje a következőképp alakult: $F(1, 188) = 140,361$; $MSE = 21,276$; $p < 0,001$, magyarázóereje a populációban: $R^2_{Adj} = 42,4\%$, magyarázóereje a mintán: $R^2 = 42,7\%$. A modell alapján csupán a vonásszorongás mutatott erős, negatív kapcsolatot a rezilienciával $\beta = -0,654$; $t(188) = -11,847$, $p < 0,001$ (4. táblázat).

4. táblázat. A szorongás, a kor, valamint a döntéskészség és a struktúra iránti igény faktorai (Neuberg et al., 1997) nyomán megjelenő, rezilienciát magyarázó változók a lineáris regresszió Stepwise szelekcióval történt elemzése során

Faktorok	β	t(188)	P
Szorongás	-0,654	-11,847	0,001

A vizsgálat második fázisában a függő változó (szorongás) mellett első szakaszban a reziliencia, kor, valamint Csanádi és munkatársai (2009) vizsgálata nyomán a lezárás iránti igény dimenziója, valamint a Lezárási Igény Kérdőív magyar nyelvű változatának aldimenziói – rend és szervezettség igénye, döntéskészség, bizonytalansággal szembeni ellenérzés, többszempontúság igénye/kerülése, újdonságkeresés/-kerülés jelentek meg független változóként.

A modell szignifikanciaszintje a következőképp alakult: $F(4, 185) = 48,424$, $MSE = 51,471$, $p < 0,001$, magyarázóereje a populációban: $R^2_{Adj} = 50,1\%$, magyarázóereje a mintán: $R^2 = 51,1\%$. A modell alapján a reziliencia közepes, negatív irányú kapcsolatot mutatott a szorongással $\beta = -0,523$; $t(185) = -9,092$, $p < 0,001$. A döntéskészség $\beta = -0,204$; $t(186) = -3,357$; $p < 0,001$, illetve a rend és szervezettség igénye $\beta = -0,158$; $t(185) = -2,407$; $p < 0,002$ szintén negatív irá-

nyú, alacsony összefüggést produkált a szorongással. A bizonytalansággal szembeni ellenérzés pedig $\beta = 0,210$; $t(185) = 3,132$; $p < 0,002$ pozitív irányú, alacsony összefüggést eredményezett a szorongással a modell alapján (5. táblázat).

5. táblázat. A reziliencia, a kor és a lezárási igény, illetve egyes alfaktorai (Csanádi et al., 2009) nyomán megjelenő, vonásszorongást magyarázó változók a lineáris regresszió Stepwise szelekcióval történt elemzése során

Faktorok	β	t(185)	P
Reziliencia	-0,523	-9,092	0,001
Döntéskészség	-0,204	-3,357	0,001
Bizonytalansággal szembeni ellenérzés	0,210	3,132	0,002
Rend és szervezettség igénye	-0,158	-2,407	0,002

A függő változó (szorongás) mellett másrészt a reziliencia, kor és Neuberg és munkatársai (1997) munkája nyomán a döntéskészség és a struktúra iránti igény dimenziói jelentek meg független változóként.

A modell szignifikanciaszintje a következőképp alakult: $F(1, 188) = 140,361$; $MSE = 59,361$, $p < 0,001$, magyarázóereje a populációban: $R^2_{Adj} = 42,4\%$, magyarázóereje a mintán: $R^2 = 42,7\%$. A modell alapján csupán a reziliencia mutatott erős, negatív kapcsolatot a vonásszorongással $\beta = -0,654$; $t(188) = -11,847$, $p < 0,001$ (6. táblázat).

6. táblázat. A reziliencia, a kor, valamint a döntéskészség és a struktúra iránti igény faktorai (Neuberg et al., 1997) nyomán megjelenő, vonásszorongást magyarázó változók a lineáris regresszió Stepwise szelekcióval történt elemzése során

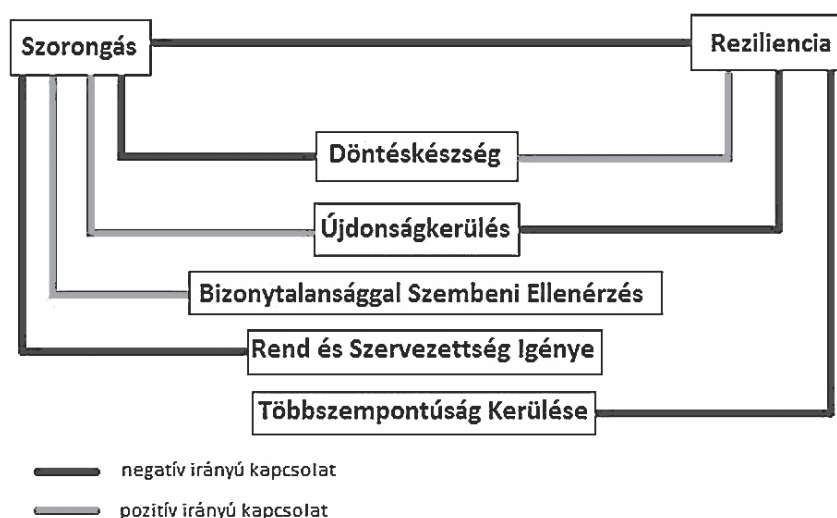
Faktorok	β	t(188)	P
Reziliencia	-0,654	-11,847	0,001

ÖSSZEFOGLALÁS

Munkánk fókuszában a reziliencia, a szorongás és a társas megismerés egyes komponenseinek vizsgálata állt. Kutatásunk célja, hogy képet alkothassunk e személyiségtevényezők komplex összefüggéseiről és következtetéseket vonhassunk le arra vonatkozóan, hogy az egyes tényezők közötti kapcsolatok milyen hatást gyakorolnak az egyetemista korosztály mindennapi életére.

A fenti adatokat összegezve megállapíthatjuk, hogy a rugalmas ellenállás, a szorongás és a társas megismerés bizonyos komponensei között összefüggések írhatók le. A korábbi kutatások eredményeit (Campbell-Sills et al., 2006; Connor és Davidson, 2003) támasztják alá a kapott eredmények, melyek alapján a szorongás és reziliencia erős, fordított irányú kapcsolatot mutatnak egymással.

A magyar egyetemista mintán történt vizsgálat következtetéseit levonva az információfeldolgozás és benyomáskialakítás folyamatai, ezen belül is a döntéskészség dimenziója egyértelmű összefüggést mutat a rezilienciával és a szorongással is. A korrelációval történt elemzés nyomán a Lezárási Igény Kérdőív nyitottságra vonatkozó tételei közül az újdonságkerülés a szorongással pozitív, míg a rezilienciával negatív kapcsolatot eredményezett. Emellett a bizonytalansággal szembeni ellenérzés, valamint a szorongás gyenge, pozitív korrelációt mutatott. A lineáris regresszióval történt elemzés eredményeként a szorongás a bizonytalansággal szembeni ellenérzéssel gyenge pozitív, a rend és szervezettség igényével gyenge negatív kapcsolatot, továbbá a többszempontúság kerülése, valamint a reziliencia gyenge negatív összefüggést mutatott. A leírt összefüggéseket az 1. ábra szemlélteti.

1. ábra. A reziliencia, a szorongás és a Lezárási Igény Kérdőív egyes aldimenziói (Csanádi et al., 2009) és dimenziói (Neuberg et al., 1997) közötti összefüggések

A magyar fiatal felnőttek mintáján kapott eredmények arra engednek következtetni, hogy az alacsonyabb szorongás a magasabb rezilienciaszinttel, valamint a nyitottabb információfeldolgozási és döntéshozatali folyamatokkal hozható kapcsolatba. A szorongás alacsonyabb és a rugalmas ellenállás magasabb mértékéhez újdonságra nyitottabb, bizonytalanságtűrőbb és erősebb döntési preferenciával jellemezhető megismerési stílus társul.

A korábban bemutatott kutatások, vizsgálatok, melyek az Y és Z generáció mindennapjaiban jelen lévő társas, gazdasági, szociális viszonyokat tekintették át, rámutatnak, hogy a napi életvitel során megjelenő tényezők számos szorongáskeltő faktort hordoznak magukban. Mindennapjainkban a fiatal generációknak is szembesülniük kell a feldolgozhatatlan mennyiségű információ állandó jelenlétével, ami azt az érzetet keltetheti, hogy aki nem képes követni az információs társadalom által diktált tempót, lemarad. A média által kínált és a tényleges valóság közti, időnként áthidalhatatlan távolság szintén jelentős frusztrációforrás. Ezek-

hez társul a generációk közti egyre nagyobb szakadék, a célérték és tudásérték közti ellentét. Az azonnali megerősítés, jutalmazás elmaradása szintén szorongás forrásaként jelenik meg. Mindezen tényezőkkel olyan társadalomban kell szembenézniük és megbirkózniuk a fiatal felnőtteknek, melyben a bevett szabályok és viszonyulási pontok hiányoznak, új normák pedig nem állnak rendelkezésre (Csepeli, 2003; Prensky, 2001; Ritter et al., 2004; Tari, 2010; Tóth-Mózer, 2013). Ezek a társadalmi szintű jelenségek a rugalmas ellenállás tendenciájával ellentétes irányt mutatnak.

A kimutatott összefüggések nyomán feltelezhető, hogy a szorongás mértékének csökkenése, illetve a kognitív stílus nyitottság irányába mutató változása, valamint a rugalmas ellenállás magasabb szintje kölcsönösen pozitív hatás gyakorolnak egymásra. A szakirodalmi háttér (Connor és Davidson, 2003; Harsányi, 2014; Porpácz, 2015; Tari, 2010; Tóth-Mózer, 2013) és a kapott eredmények alapján arra következtethetünk, hogy kevésbé feszélyező körülmények – azaz a szorongás alacsonyabb szintje – mellett jel-

lemzőbb az újszerű, ebből adódóan egyén számára ismeretlen információk befogadása, alaposabb elemzése és mérlegelése, továbbá ezek alapján egy optimális és határozott döntés kialakítása. A lehetőségek alaposabb feltérképezése és a magabiztos döntés kialakítása a személy számára optimális problémamegoldás irányába, és ezzel együtt a rugalmas ellenállás felé mutató folyamat.

Az információfeldolgozás, döntéskialakítás, szorongás és reziliencia komplex összefüggéseinek részletesebb elemzése, a rugalmas ellenállás fejlesztésének lehetősége – a szorongáscsökkentés és lezárás iránti igény

egy-egy komponenseinek formálása által – az Y és Z generáció és más nemzedékek életében, illetve az egyes generációk közti különbségek feltérképezése további kutatások tárgyát képezheti.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Ezúton is szeretnénk köszönetet mondani Kresznerits Szilviának a kapott adatok kiértékelésében nyújtott segítségével, valamint a vizsgálatban részt vevőknek, hogy időt szántak a kérdőívek kitöltésére.

SUMMARY

CAPABILITY FOR MENTAL RESISTANCE AND SOCIAL COGNITION IN THE INFORMATION SOCIETY
– STUDYING THE CORRELATION AMONG THE NEED FOR CLOSURE, RESILIENCE AND ANXIETY
BASED ON SAMPLES OF HUNGARIAN UNIVERSITY STUDENTS

Background. The studies that focus on the effects of the technical, social and economic changes of the information and communication society show us that the people of this era see the world differently, think differently, furthermore, they learn different social, emotional, coping and problem-solving patterns than our ancestors (Csepeli, 2003; Prensky, 2001; Ritter, Fábrián, Pillók & Hoyer, 2004; Tari, 2010; Tóth-Mózer, 2013). *Aims.* This study that runs along the researches mentioned above focuses on the complex context connected to elastic resilience, anxiety, and the individual components of information processing procedures that vary from person to person, based on the samples of the digital generation. The aim of the current study is to explore what effect the complex context of these personality factors has on the everyday life of generation Y and Z – that is to say those born between the mid-1970s and mid-1990s, and people born after that. *Methods and results.* Based on the results produced from the samples of young adults, lower level of anxiety correlates with a cognitive style that can be characterized by higher level of resilience, more open information processing and decision-making procedures, being more willing to tolerate uncertainties, and a stronger decision-making preference.

Keywords: resilience, need for closure, cognitive style, anxiety, generation Y, generation Z, information society, digital era, digital aborigines

IRODALOM

- ADORNO, T., FRENKEL-BRUNSWICK, E., LEVINSON, D., SANFORD, N. (1950): *The Authoritarian Personality*. Harper and Row Publisher, New York, NY.
- ALEXANDER, C. (1998): *The Endurance: Shackleton's Legendary Antarctic Expedition*. Alfred A. Knopf, New York, NY.
- CAMPBELL-SILLS, L., COHAN, S. L., STEIN, M. B. (2006): Relationship of resilience to personality, coping, and psychiatric symptoms in young adults. *Behaviour Research and Therapy*, 44(4), 585–599.
- CAMPBELL-SILLS, L., STEIN, M. B. (2007): Psychometric analysis and refinement of the Connor–Davidson Resilience Scale (CDRISC): Validation of a 10-item measure of resilience. *Journal of Traumatic Stress*, 20(6), 1019–1028.
- CATTELL, R. B., SCHEIER, I. H. (1963): *Handbook for the IPAT Anxiety Scale Questionnaire*. Institute for Personality and Ability Testing, Champaign, IL.
- CEGLÉDI, T. (2012): Reziliens életutak, avagy a hátrányok ellenére sikeresen kibontakozó iskolai karrier. *Szociológiai Szemle*, 22(2), 85–110.
- CONNOR, K. M., DAVIDSON, J. R. (2003): Development of a new resilience scale: the Connor–Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depress Anxiety*, 18(2), 76–82.
- CSANÁDI A., HARSÁNYI SZ. G., SZABÓ É. (2009): A Lezárási Igény Kérdőív – A Need for Closure Scale magyar nyelvű változatának tesztelése egyetemista mintán. *Alkalmazott Pszichológia*, 1(2), 55–81.
- CSEPELI GY. (2003): *Digitális generáció*. Online: http://www.csepli.hu/pub/2003/csepli_et_2003_45.pdf.
- GYARMATHY É. (2012): *Ki van kulturális lemaradásban?* Online: <http://www.osztalyfonok.hu/cikk.php?id=1018>.
- GY. KISS E. (2012): *A szisztémás autoimmun kórképekben szenvedő betegek személyiségjellemzőinek komplex klinikai és egészségpszichológiai megközelítése*. Zárójelentés (K71754) OTKA pályázathoz (2008–2012).
- HAIR, J. F., BLACK, W. C., BABIN, B. J., ANDERSON, R. E. (2009): *Multivariate Data Analysis*. Pearson Education, 7th Edition.
- HARSÁNYI SZ. G. (2014): *Politikai-ideológiai preferenciák a lezárási iránti igény, a tekintélyelvűség, a szorongás és az értékpreferenciák tükrében*. Doktori disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pszichológiai Doktori Iskola.
- JÁRAI R., VAJDA D., HARGITAI R., NAGY L., CSÓKÁSI K., KISS E. Cs. (2015): A Connor–Davidson Reziliencia Kérdőív 10 itemes változatának jellemzői. *Alkalmazott Pszichológia*, 15(1), 129–136.
- KOBASA, S. C. (1979): Stressful life events, personality, and health: an inquiry into hardiness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37, 1–11.
- KRUGLANSKI, A. W. (2005): *A zárt gondolkodás pszichológiája*. Osiris, Budapest.
- KRUGLANSKI, A. W., ATASH, M. N., DEGRADA, E., MANNETTI, L., PIERRO, A. (1997): Psychological theory testing versus psychometric nay-saying: Comment on Neuberger et

- al.'s (1997) critique of the Need for Closure Scale. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73(5), 1005–1016.
- KRUGLANSKI, A. W., WEBSTER, D. M., KLEM, A. (1993): Motivated Resistance and Openness to Persuasion in the Presence or Absence of Prior Information. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(5), 861–876.
- LYONS, J. (1991): Strategies for assessing the potential for positive adjustment following trauma. *Journal of Traumatic Stress*, 4, 93–111.
- MASTEN, A. S. (1994): Resilience in individual development: Successful adaptation despite risk and adversity. In: WANG, M., GORDON, E. (eds.): *Risk and resilience in inner city America: Challenges and prospects*. Erlbaum, Hillsdale, NJ. 3–25.
- MASTEN, A. S., HERBERS, J. E., CUTULI, J. J., LAFAVOR, T. L. (2008): Promoting Competence and Resilience in the School Context. *Professional School Counseling*, 12(2), 76–84.
- NEUBERG, S. L., JUDICE, T. N., WEST, S. G. (1997): What the Need for Closure Scale measures and what it does not: Toward Differentiating Among Related Epistemic Motives. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72(6), 1396–1412.
- NEUBERG, S. L., NEWSOME, J. T. (1993): Personal Need for Structure: Individual Differences in the Desire for Simple Structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 113–131.
- PORPÁCSI J. (2012): *A lezárás iránti igény és a megküzdési mód preferencia kapcsolatának vizsgálata*. Szakdolgozat. SZTE BTK, Pszichológia Intézet.
- PORPÁCSI J. (2015): *A reziliencia a társas megismerés és a munkamemória tükrében*. Szakdolgozat. SZTE BTK, Pszichológia Intézet.
- PRENSKY, M. (2001): Digitális bennszülöttek és a digitális bevándorlók. (Ford.: Kovács Emese) *On the Horizon*, 9(5). NCB University Press, 2001. október. Online: http://goliat.eik.bme.hu/~emese/gtk-mo/didaktika/digital_kids.pdf.
- RITTER A., FÁBIÁN ZS., PILLÓK P., HOYER M. (2004): Felmérés a magyarországi internet-használatról: betegség, vagy korosztályra jellemző tünet? Az internetfüggőség helyzetének megítélése két kutatás tükrében. *Információs társadalom*, 4(1), 121–134.
- ROKEACH, M. (1956): Political and religious dogmatism: an alternative to the Authoritarian Personality. *Psychological Monographs*, 70(18), 1–43.
- RUTTER, M. (1985): Resilience in the face of adversity: Protective factors and resistance to psychiatric disorders. *British Journal of Psychiatry*, 147, 598–611.
- SELYE, J. (1976): *Stressz distressz nélkül*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- SIPOS K., SIPOS M., SPIELBERGER, C. D. (1988): A State-Trait Anxiety Inventory (STAI) magyar változata. In: MÉREI F., SZAKÁCS F. (szerk.): *Pszichodiagnosztikai vademecum. 2. rész*. Tankönyvkiadó, Budapest. 123–135.
- SMALL, G., VORGAN, G. (2008): *IBrain. Surviving the Technological Alteration of the Modern Mind*. Harper Collins, New York, NY.
- SPIELBERGER, C. D. (1970): *Manual for the State-Trait Anxiety Inventory*. Consulting Psychologists Press, Palo Alto, CA.
- SZOKOLSZKY Á., PALATINUS K., PALATINUS ZS. (2015): A reziliencia mint a komplex dinamikus fejlődési rendszerek sajátossága. *Alkalmazott Pszichológia*, 15(1), 43–60.

- SZOKOLSZKY Á., V. KOMLÓSI A. (2015): A „reziliencia-gondolkodás” felemelkedése – ökológiai és pszichológiai megközelítések. *Alkalmazott Pszichológia*, 15(1), 11–26.
- TARI A. (2010): *Y generáció. Klinikai pszichológiai jelenségek és társadalom-lélektani összefüggések az információs korban*. Jaffa Kiadó, Budapest.
- TÓTH-MÓZER SZ. (2013): A gyermekkép az információs társadalom hajnalán. In: OLLÉ J., PAPP-DANKA A., LÉVAI D., TÓTH-MÓZER SZ., VIRÁNYI A. (szerk.): *Oktatásinformatikai módszerek. Tanítás és tanulás az információs társadalomban*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest. 31–56.
- WEBSTER, D. M., KRUGLANSKI, A. W. (1994): Individual Differences in Need for Cognitive Closure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(6), 1049–1062.